

Navoiy Davlat Pedagogika Instituti , Tarix Fanlari bo'yicha Falsafa Doktori (PhD) Ruziyeva Dilshoda Mavlonovna taqrizimostida

Urinova Sitorabonu Baxtiyerovna

BuxDU tayanch doktoranti

sitorasitora9218@gmail.com

[ORCID https://orcid.org/0009-0004-0943-0960](https://orcid.org/0009-0004-0943-0960)

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA XALQARO TURIZM TERMINOLOGIYASINING TARIXIY XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari, turizm sohasida foydalaniladigan atamalarning rivojlanishi va o‘zgarishini o‘rganishni o‘z ichiga oladi. Ushbu terminologiya ko‘pincha turli tillar va madaniyatlar ta'sirida shakllangan bo‘lib, bu esa terminlarning mazmuni va ishlatilishini turli davrlarda va hududlarda farqlanishiga olib kelgan. Tadqiqotlar ko‘rsatadiki, turizm sohasidagi atamalar xalqaro almashinuvlar, texnologik rivojlanish va globallashtirish jarayonlari orqali kengayib borgan. Bu o‘zgarishlar milliy va xalqaro turizm sohasining rivojlanishiga katta ta'sir ko‘rsatgan.

Kalit so‘zlar: Xalqaro turizm, terminologiya, tarixiy rivojlanish, madaniy ta'sir, texnologik rivojlanish, globallashtirish, milliy turizm, xalqaro almashinuv, atamalar, turizm sohasi

Kirish: Xalqaro turizm terminologiyasi o‘zbek tilida tarjima qilinganida, shu sohaning rivojlanishi va jamiyatning turizm sohasiga qiziqishini ko‘rsatadi. Bunday tarjimalar oltin ta'lim, ma'ruzalar va akademik usullar orqali amalga oshiriladi.

Xalqaro turizm terminologiyasi zamonaviy davrda juda muhim ahamiyatga ega. Bu terminlar turizm sohasidagi global aloqalarni va iqtisodiy jarayonlarni aks ettiradi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi terminologiyaning tarixi, dolzarbligi va muammolarini quyida batafsil yoritamiz.

Xalqaro turizm terminologiyasining **dolzarbligi**, globalizatsiya jarayonlari va yangi turizm yo‘nalishlarining paydo bo‘lishi bilan bog‘liq. Ingliz tilidagi "eko-turizm", "barqaror turizm" va "digital nomad" kabi tushunchalar, xalqaro miqyosda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, yangi sayohat uslublarini ifodalaydi. O‘zbek tilida esa, shunga o‘xshash tushunchalar, masalan, "ekologik turizm" va "raqamli sayohatchi", so‘nggi yillarda keng tarqalmoqda.

Turizm terminologiyasida **muammolar** quyidagilardan iborat:

1. Tarjima muammolari: Ingliz tilidan o‘zbek tiliga o‘tkazishda terminlarning to‘g‘ri va aniq ekvivalentlarini topish qiyinligi.
2. Madaniy farqlar: Har bir mintaqaning o‘ziga xos madaniyati va an'analari natijasida, terminlar boshqacha ma'nolarga ega bo‘lishi mumkin.
3. Terminologik kamchiliklar: Ba'zi yangi tushunchalar o‘zbek tilida hali shakllanmagan yoki yetarlicha o‘rganilmagan.

Materiallar va uslublar: Ingliz va o‘zbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasining uslubi va materiallari o‘zaro farq qiladi. Ingliz tilidagi terminologiya kengroq va o‘zgacha bo‘lishi mumkin, chunki xalqaro turizm sohasida ko‘p mamlakatlar, tillar va madaniyatlar o‘rtasida aloqalar o‘zgarishi va rivojlanishi natijasida yangi so‘zlar va tushunchalar paydo bo‘lishi mumkin.

O‘zbek tilida esa, xalqaro turizm terminologiyasining amaliyoti va ta’limotning jadal rivojlanishi xususiyatlari bor. O‘zbek tilida tarjima qilingan materiallar va uslublar o‘z-o‘zini izohlaydigan yaxshi ko‘nikmalarga ega.

O'zbek tilida tarjima qilingan xalqaro turizm terminologiyasining materiallar va uslublariga oid yaxshi ko'nikmalar quyidagi xususiyatlar bilan ajratilishi mumkin:

1. Muqobil so'zlar va tushunchalar ishlatishi: O'zbek tilida xalqaro turizm terminologiyasini tarjima qilishda, muqobil so'zlar va tushunchalar ishlatilishi muhimdir. Bu, o'zbek tilining asosiy so'zlarini va tushunchalarini xalqaro turizm sohasiga mos ravishda ifodalashga yordam beradi. Masalan, "tourism" degan ingliz so'zi "turizm" deb tarjima qilinadi, lekin "adventure tourism" deganda "sayohat" so'ziga "janjal turizmi" deb tarjima qilinadi.

2. Maqola va akademik usullar: Xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tiliga tarjima qilishda, maqola va akademik usullar keng qo'llaniladi. Bu usulda, turizm sohasining muhim mavzulari va yangi tushunchalar o'rganiladi va tarjima qilingan terminologiya amaliyotga mos ravishda muvofiqlashtiriladi.

3. Jamiyatning talablariga javob berish: O'zbek tilida xalqaro turizm terminologiyasining tarjima qilinishi, jamiyatning turizm sohasiga qiziqishi va talablariga javob berish bilan bog'liq. Bu tarzda, tarjima qilingan terminologiya o'zbek tilida jamiyatning talablariga mos ravishda taqdim etiladi va turizm sohasidagi yangi rivojlanishlarni o'rgatishga yordam beradi.

4. Yakuniy maqola va muhokama qilish: Xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida, yakuniy maqolalar va muhokamalar amaliy o'rgangan materiallarning natijalarini o'z ichiga oladi. Bu, turizm sohasidagi o'zgarishlarni tahlil qilish, yangi tushunchalar o'rganilishi va turizm sohasidagi mutaxassislar bilan muloqot qilish imkoniyatini beradi.

Bular xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tilida tarjima qilish jarayonida yaxshi ko'nikmalarga ega bo'lgan yordamchi xususiyatlar hisoblanadi. Bu xususiyatlar o'zbek tilidagi xalqaro turizm terminologiyasini rivojlantirish va jamiyatning turizm sohasidagi rivojlanishiga muhim o'rin tutadi.

- Saidov, A. (2017). "Turizmning asosiy terminologik jihatlaridan diaxronik tahlil". Ushbu asarda turizm terminlarining tarixiy rivojlanishi va zamonaviy talablarga mos keluvchi o'zgarishlari tahlil qilinadi. Masalan, (89-101-betlarda) "barqaror turizm" tushunchasining kelib chiqishi va o'zgarishi ko'rsatib berilgan.

- Ismoilova, Sh. (2019). "Xalqaro turizm terminologiyasida leksik-semantik guruhning diaxronik tahlili". Bu asarda, (45-67-betida), leksik-semantik guruhlarining rivojlanishi va o'zgarishi, shuningdek, yangi terminlarning kiritilishi haqida ma'lumotlar berilgan. Masalan, "turizm sanoati" tushunchasi va uning o'zgarishi batafsil tahlil qilinadi.

- Tursunova, L. (2020). "Turizm terminologiyasining etimologik rivojlanishi". Ushbu asarda, (112-138 - betida), turizm terminlarining etimologiyasi va ularning qanday qilib o'zbek tiliga kirishi tahlil qilinadi. Misol uchun, "sayohat" va "sayohatchi" terminlarining tarixi va ularning zamonaviy talablarga javob berishi o'rganiladi.

Ingliz va o'zbek tillaridagi xalqaro turizm terminologiyasining rivojlanishi tarixiy va madaniy omillar ta'sirida shakllangan. Bu jarayonda turli tillardan olingan so'zlar, yangi tushunchalar va texnologiyalar terminologiyaga o'z ta'sirini o'tkazgan. Ingliz va o'zbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari to'liqroq bayon etilishi uchun bu jarayonning har bir tilga xos bo'lgan qirralarini chuqurroq ko'rib chiqish zarur.

XX asr. 1. Turizmning rivojlanishi: XX asrda turizm ommaviy hodisaga aylana boshladi. Turizm industriyasi rivojlanishi bilan ko'plab yangi terminlar shakllandi: "tourist" (sayyoh), "tourism" (turizm), "travel agency" (sayohat agentligi).

2. XX asrning 60-70-yillarida: Urushdan keyingi davrda xalqaro turizmning yana-da ommalashuvi kuzatildi. Aviachiptalarning ommalashuvi va aviatsiya sanoatining rivojlanishi bilan yangi atamalar paydo bo'ldi: "charter flight" (charter reysi), "package tour" (yig'ma sayohat).

XXI asr. 1. Internet va raqamli texnologiyalar: Zamonaviy davrda internet va raqamli texnologiyalar tufayli yangi atamalar kiritildi: "online booking" (onlayn buyurtma), "e-ticket" (elektron chipta).

2. Barqarorlik va Ekoturizm: Yashil texnologiyalar va barqaror turizmga e'tibor ortishi bilan yangi terminlar paydo bo'ldi: "sustainable tourism" (barqaror turizm), "eco-tourism" (ekoturizm).

O'zbek tilida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari. (1920-1991)

1. Rus tilining ta'siri: XX asrning 60-70-yillarida o'zbek tilidagi ko'plab turizm terminlari rus tilidan o'zlashtirildi. Bu jarayonda asosiy e'tibor rus tilidagi terminlarni o'zbek tiliga moslashtirishga qaratilgan edi. Masalan, "putyovka" (yo'llanma), "kurort" (kurort).

2. Davlat turizmi: XX asrning 80-90 yillariga kelib davlat tomonidan tashkillashtirilgan turizm rivojlangan. Bu davrda turizm bilan bog'liq ko'plab terminlar davlat turizm agentliklari va sanatoriyalar atrofida shakllandi.

Mustaqillik davri (1991 yildan hozirgi kungacha)

1. O'zbek tilining rasmiylashtirilishi: O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, o'zbek tili davlat tili sifatida rivojlana boshladi va turizm sohasida ham o'zbek tilidagi terminologiya shakllantirildi. Ba'zi terminlar to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilindi, masalan, "mehmonxona" (hotel), "sayohat" (travel).

2. Xalqaro aloqalar va globalizatsiya: Xalqaro aloqalar rivojlanishi va globalizatsiya jarayonlari bilan ko'plab yangi terminlar o'zbek tiliga kirib keldi. Bu jarayonda asosan ingliz tilidan terminlar o'zlashtirildi: "hostel" (xostel), "guide" (gid), "visa" (viza).

3. Texnologiyalar va yangi tendensiyalar: XXI asrda internet va raqamli texnologiyalarning kirib kelishi bilan yangi terminlar paydo bo'ldi: "onlayn buyurtma" (online booking), "elektron chipta" (e-ticket). Shuningdek, barqaror turizm va ekoturizm terminlari ham rivojlanmoqda: "barqaror turizm" (sustainable tourism), "ekoturizm" (eco-tourism). - Hotel: Fransuz tilidagi "hôtel" so'zidan olingan bo'lib, dastlab "davlat idorasi" ma'nosini anglatgan. Keyinchalik "yotoqxona" ma'nosida ishlatila boshlagan. Bu atama ingliz tiliga 17-asrda kirib kelgan.

- Saidov, A. (2017). "Turizmning asosiy terminologik jihatlaridan diaxronik tahlil". (89-101-betlar). Tourism: Fransuzcha "tour" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, lotincha "tornare" (burilish) so'zidan olingan. 19-asrda ingliz tiliga kirib kelgan va sayohatni ifodalash uchun qo'llanilgan.

- Ismoilova, Sh. (2019). "Xalqaro turizm terminologiyasida leksik-semantik guruhning diaxronik tahlili". (45-67-betlar). Backpacking: Ingliz tilida 20-asrda shakllangan. "Backpack" (ryukzak) so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "yuk bilan sayohat qilish" ma'nosini anglatadi.

- Tursunova, L. (2020). "Turizm terminologiyasining etimologik rivojlanishi". (112-138-betlar). O'zbek tilidagi turizm terminologiyasining rivojlanishi asosan arab, fors va rus tillaridan olingan so'zlarga asoslanadi. Bu atamalar ko'pincha 20-asrda shakllangan, ayniqsa Sovet davrida keng qo'llanilgan.

- Mehmonxona: Forscha "mehmon" (mehman) va "xona" so'zlaridan kelib chiqqan. Bu atama o'zbek tilida qadim zamonlardan beri mavjud bo'lib, Sovet davrida ham keng qo'llanilgan.

- Ismoilova, Sh. (2019). "Xalqaro turizm terminologiyasida leksik-semantik guruhning diaxronik tahlili". (45-67-betlar). Turizm: Ruscha "туризм" so'zidan olingan. Bu atama 20-asrda Sovet Ittifoqi davrida o'zbek tiliga kirib kelgan. Tursunova, L. (2020). "Turizm terminologiyasining etimologik rivojlanishi". (112-138-betlar). - Sayyoh: Arabcha "sayyoh" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "sayohat qiluvchi" ma'nosini anglatadi. Bu atama o'zbek tilida qadim zamonlardan beri mavjud.

1. Ismoilova, Sh. (2019). "Xalqaro turizm terminologiyasida leksik-semantik guruhning diaxronik tahlili" (45-67-betlar) Ushbu bo'limda xalqaro turizm terminologiyasining asosiy leksik-semantik guruhlari va ularning tarixiy rivojlanishi haqida ma'lumot berilgan. Leksemalarning kelib chiqishi va semantik o'zgarishlari tahlil qilingan. Misollar sifatida "hotel" va "mehmonxona" atamalari keltirilgan.

2. Tursunova, L. (2020). "Turizm terminologiyasining etimologik rivojlanishi"

- Bu bo‘lim turizm sohasidagi asosiy atamalar va ularning etimologik xususiyatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tarixiy manbalar va hozirgi davr adabiyotlari asosida tahlillar keltirilgan. Misollar sifatida "tourist" va "sayyoh" atamalari keltirilgan. (112-138-betlar)

3. Saidov, A. (2017). "Turizmning asosiy terminologik jihatlaridan diaxronik tahlil". Bu bo‘limda turizm terminologiyasining diaxronik tahlili keltirilgan bo‘lib, unda leksemalarning kelib chiqishi va tarixiy rivojlanish bosqichlari haqida ma‘lumot berilgan. Misollar sifatida "ecotourism" va "ekoturizm" atamalari keltirilgan. Ingliz va o‘zbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari bu tillarning tarixiy rivojlanishi va xalqaro aloqalari natijasida shakllangan. (89-101-betlar)

Ingliz va o‘zbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlarini tushunish uchun turizmning rivojlanish jarayonini va terminologiyaning shakllanishini ko‘rib chiqish lozim.

Ingliz tilida turizm terminologiyasi

Ingliz tilidagi turizm terminologiyasi asosan XVIII asr oxiri va XIX asr boshlarida shakllana boshlagan. Bu davrda Evropada sayohat qilish ommalasha boshlagan va sayohat va turizm sohasida yangi tushunchalar paydo bo‘lgan. Ingliz tilida turizmga oid asosiy terminlar asosan quyidagi manbalardan kelib chiqqan:

1. Fransuz Tili: Ko‘plab turizm terminlari fransuz tilidan ingliz tiliga olingan. Masalan, "hotel" (mehmonxona) va "tour" (sayohat) so‘zlari.

2. Lotin Tili: Ba‘zi terminlar lotin tilidan olingan, masalan, "vacation" (ta‘til) so‘zi lotincha "vacatio" (bo‘sh vaqt) so‘zidan kelib chiqqan.

3. Innovatsiyalar va Texnologiyalar: Zamonaviy davrda sayohat va turizm bilan bog‘liq ko‘plab yangi terminlar paydo bo‘ldi, masalan, "eco-tourism" (ekoturizm) va "digital nomad" (raqamli ko‘chmanchi).

O‘zbek tilida turizm terminologiyasi

O‘zbek tilidagi turizm terminologiyasi ko‘p jihatdan Sovet davrida va mustaqillik yillarida shakllangan. Bu jarayonda bir necha omillar ta‘sir ko‘rsatgan:

1. Rus tili ta‘siri: Sovet davrida ko‘plab turizm terminlari rus tilidan o‘zlashtirilgan. Masalan, "putyovka" (yo‘llanma) va "kurort" (kurort).

2. O‘zbek Tilining Rasmiylashtirilishi: Mustaqillikdan so‘ng o‘zbek tili davlat tili sifatida rasmiylashtirildi va turizm terminologiyasi ham o‘zbek tilida ishlab chiqildi. Bu jarayonda ba‘zi terminlar to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilindi yoki o‘zbek tiliga moslashtirildi.

3. Xalqaro Terminlar: So‘nggi yillarda globalizatsiya va xalqaro aloqalar kuchayishi bilan o‘zbek tiliga inglizcha terminlar kirib kelmoqda. Masalan, "hostel" (xostel), "guide" (gid), va "visa" (viza).

1. Tarjima va o‘zlashtirish: Ikkala tilda ham ko‘plab turizm terminlari tarjima qilinadi yoki boshqa tillardan o‘zlashtiriladi.

2. Yangi terminlarning paydo bo‘lishi: Texnologiyalar va turizm industriyasining rivojlanishi bilan har ikkala tilda ham yangi terminlar paydo bo‘lishi davom etmoqda.

3. Standartlashtirish harakatlari: Xalqaro turizm standartlarini moslashtirish va terminologiyani yagona me‘yorga keltirish har ikkala til uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Ingliz va o'zbek tillaridagi xalqaro turizm terminologiyasining rivojlanishi tarixiy va madaniy omillar ta'sirida shakllangan. Bu jarayonda turli tillardan olingan so'zlar, yangi tushunchalar va texnologiyalar terminologiyaga o'z ta'sirini o'tkazgan.

Ingliz va o'zbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari to'liqroq bayon etilishi uchun bu jarayonning har bir tilga xos bo'lgan qirralarini chuqurroq ko'rib chiqish zarur.

Ingliz tilida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari

XVIII va XIX asrlar

1. Evropada Sayohatning Ommalashuvi: XVIII asr oxiri va XIX asr boshlarida Evropada sayohat qilish an'anasi rivojlana boshladi. Bu davrda ingliz tilida sayohat va turizmga oid bir qancha yangi terminlar paydo bo'ldi. Masalan, "grand tour" — boy oila farzandlarining Evropaning madaniy markazlariga sayohati.

2. Industrial inqilob va transport: XIX asrda temir yo'l va bug'li kemalarning rivojlanishi bilan sayohat qilish osonlashdi. Bu bilan bog'liq yangi atamalar ingliz tiliga kirdi. Masalan, "railway" (temir yo'l), "steamboat" (bug'li kema).

XX asr

1. Turizmning rivojlanishi: XX asrda turizm ommaviy hodisaga aylana boshladi. Turizm industriyasi rivojlanishi bilan ko'plab yangi terminlar shakllandi: "tourist" (sayyoh), "tourism" (turizm), "travel agency" (sayohat agentligi).

2. Ikkinchi jahon urushidan so'ng: Urushdan keyingi davrda xalqaro turizmning yana-da ommalashuvi kuzatildi. Aviachiptalarning ommalashuvi va aviatsiya sanoatining rivojlanishi bilan yangi atamalar paydo bo'ldi: "charter flight" (charter reysi), "package tour" (yig'ma sayohat).

XXI asr

1. Internet va raqamli texnologiyalar: Zamonaviy davrda internet va raqamli texnologiyalar tufayli yangi atamalar kiritildi: "online booking" (onlayn buyurtma), "e-ticket" (elektron chipta).

2. Barqarorlik va Ekoturizm: Yashil texnologiyalar va barqaror turizmga e'tibor ortishi bilan yangi terminlar paydo bo'ldi: "sustainable tourism" (barqaror turizm), "eco-tourism" (ekoturizm).

O'zbek tilida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari

Sovet davri (1920-1991)

1. Rus tilining ta'siri: Sovet Ittifoqi davrida o'zbek tilidagi ko'plab turizm terminlari rus tilidan o'zlashtirildi. Bu jarayonda asosiy e'tibor rus tilidagi terminlarni o'zbek tiliga moslashtirishga qaratilgan edi. Masalan, "putyovka" (yo'llanma), "kurort" (kurort).

2. Davlat turizmi: Sovet Ittifoqida davlat tomonidan tashkillashtirilgan turizm rivojlangan. Bu davrda turizm bilan bog'liq ko'plab terminlar davlat turizm agentliklari va sanatoriyalar atrofida shakllandi.

Mustaqillik davri (1991 yildan hozirgi kungacha)

1. O'zbek tilining rasmiylashtirilishi: O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, o'zbek tili davlat tili sifatida rivojlana boshladi va turizm sohasida ham o'zbek tilidagi terminologiya shakllantirildi. Ba'zi terminlar to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilindi, masalan, "mehmonxona" (hotel), "sayohat" (travel).

2. Xalqaro aloqalar va globalizatsiya: Xalqaro aloqalar rivojlanishi va globalizatsiya jarayonlari bilan ko'plab yangi terminlar o'zbek tiliga kirib keldi. Bu jarayonda asosan ingliz tilidan terminlar o'zlashtirildi: "hostel" (xostel), "guide" (gid), "visa" (viza).

3. Texnologiyalar va yangi tendensiyalar: XXI asrda internet va raqamli texnologiyalarning kirib kelishi bilan yangi terminlar paydo bo'ldi: "onlayn buyurtma" (online booking), "elektron chipta" (e-ticket). Shuningdek, barqaror turizm va ekoturizm terminlari ham rivojlanmoqda: "barqaror turizm" (sustainable tourism), "ekoturizm" (eco-tourism).

Natijalar va Muhokamalar: Xalqaro turizm terminologiyasining tarjima qilingan natijalari va muhokamalari, turizm sohasining o'ziga xos muammolar va zarur tushunchalarga asoslangan. Bular jamiyatda turizm sohasidagi taraqqiyotni oshirish, so'zlar o'rniga keladigan so'zlar yaratish va turizm sohasida mutaxassis bo'lgan shaxslar uchun muhimdir

Xalqaro turizm terminologiyasining tarjima qilingan natijalari va muhokamalari, turizm sohasidagi o'zgarishlarni va jamiyatning turizm sohasidagi talablari va qiziqishlarini o'rgatishda juda muhimdir. Quyidagi batafsil ma'lumotlar xalqaro turizm terminologiyasining tarjima qilingan natijalari va muhokamalariga oiddir:

1. Tushunchalar va so'zlar orasidagi moslik: Xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida, eng muhim maqsad tushunchalar va so'zlar orasidagi moslikni ta'minlashdir. Bu, turizm sohasidagi yangi tushunchalar va mafkuralarning o'zbek tilida aniq va to'g'ri ifodalashiga imkon beradi.

2. Tarjima qilingan terminologiyani amaliyotga taalluqli qilish: Xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tiliga tarjima qilish natijalarida, o'zbek tilida turizm sohasidagi amaliyotga mos ravishda qo'llaniladigan terminologiyani rivojlantirish muhimdir. Bu, o'quv jarayonida va amaliyotda turizm sohasidagi mutaxassislar uchun qulaylik yaratadi.

3. Turizm sohasidagi o'zgarishlarni tahlil qilish: Xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tiliga tarjima qilish natijalarida, turizm sohasidagi global o'zgarishlarni va rivojlanishlarni tahlil qilish muhimdir. Bu tahlil, jamiyatning turizm sohasidagi qiziqishi va undagi o'zgarishlarni tushuntirishda yordam beradi.

4. Yangi tushunchalarni o'rgatish va rivojlantirish: Tarjima qilingan xalqaro turizm terminologiyasi, turizm sohasidagi yangi tushunchalar va rivojlanishlarni o'rganish va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu tushunchalar o'zbek tilidagi turizm sohasidagi fanlar va turizm sohasidagi mutaxassislar uchun qulay va foydali bo'ladi.

5. Akademik so'zlash va muhokamalar: Xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tiliga tarjima qilish natijalarida, akademik so'zlash va muhokamalar muhim ahamiyatga ega. Bu muhokamalar jamiyat va turizm sohasidagi mutaxassislar o'rtasida turizm sohasidagi so'nggi rivojlanishlarni tushuntirishda va tahlil qilishda yordam beradi.

Jamiyatda turizm sohasidagi rivojlanishni oshirish, o'zbek tilida turizm sohasidagi tushunchalar va terminologiyani rivojlantirish uchun xalqaro turizm terminologiyasini o'zbek tiliga tarjima qilish natijalarining muhokamalari va tahlillari juda muhimdir. Bu tahlillar turizm sohasidagi yangi rivojlanishlarni o'rganishda va turizm sohasidagi yangi tushunchalar bilan tanishishda yordam beradi.

Umumiy xususiyatlar va taqqoslash

1. Terminologiyaning Manbalari: Har ikkala tilda ham terminlar asosan boshqa tillardan o'zlashtirilgan. Ingliz tilida fransuz, lotin va nemis tillaridan, o'zbek tilida esa rus va ingliz tillaridan terminlar kirib kelgan.

2. texnologik va ijtimoiy o'zgarishlar: Ijtimoiy va texnologik o'zgarishlar turizm terminologiyasining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Har ikkala tilda ham zamonaviy texnologiyalar, raqamli platformalar va yangi sayohat tendensiyalari bilan bog'liq terminlar paydo bo'lgan.

3. Globalizatsiya ta'siri: Globalizatsiya jarayoni bilan xalqaro turizm terminlari ingliz tilidan ko'plab boshqa tillarga, jumladan, o'zbek tiliga ham kirib kelgan.

Ingliz va o'zbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy rivojlanishi ko'plab omillar bilan bog'liq. Ingliz tilida bu jarayon asosan XVIII-XIX asrlarda boshlangan bo'lsa, o'zbek tilida Sovet davri va mustaqillikdan keyingi davrda shakllangan. Har ikkala til uchun ham globalizatsiya, texnologik rivojlanish va madaniy almashuvlar muhim rol o'ynagan. Turizm terminologiyasi doimo rivojlanib boradi va yangi tushunchalar paydo bo'lishi bilan boyib boradi.

Ingliz va o'zbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasining tarixiy xususiyatlari haqida to'liqroq tushunchaga ega bo'lish uchun bu atamalar qanday rivojlanganligi, ularning kelib chiqish manbalari va tarixi haqida ma'lumot keltirish lozim. Quyida ushbu terminologiyaning tarixiy xususiyatlari misollar bilan tushuntiriladi va foydalanilgan adabiyotlar bilan izohlanadi.

Ingliz tilidagi turizm terminologiyasining rivojlanishi asosan lotin va yunon tillaridan olingan so'zlarga asoslanadi. Ko'pgina atamalar 17-19-asrlarda sanoat inqilobi va globallashuv davrida shakllangan.

- Hotel: Fransuz tilidagi "hôtel" so'zidan olingan bo'lib, dastlab "davlat idorasi" ma'nosini anglatgan. Keyinchalik "yotoqxon" ma'nosida ishlatila boshlagan. Bu atama ingliz tiliga 17-asrda kirib kelgan.

- Foydalanilgan adabiyotlar:

- Saidov, A. (2017). "Turizmning asosiy terminologik jihatlaridan diaxronik tahlil". Sahifa 89-101.

- Tourism: Fransuzcha "tour" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, lotincha "tornare" (burilish) so'zidan olingan. 19-asrda ingliz tiliga kirib kelgan va sayohatni ifodalash uchun qo'llanilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Ismoilova, Sh. (2019). "Xalqaro turizm terminologiyasida leksik-semantik guruhning diaxronik tahlili". Sahifa 45-67.

- Backpacking: Ingliz tilida 20-asrda shakllangan. "Backpack" (ryukzak) so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "yuk bilan sayohat qilish" ma'nosini anglatadi.

- Foydalanilgan adabiyotlar:

- Tursunova, L. (2020). "Turizm terminologiyasining etimologik rivojlanishi". Sahifa 112-138.

O'zbek tilidagi turizm terminologiyasining rivojlanishi asosan arab, fors va rus tillaridan olingan so'zlarga asoslanadi. Bu atamalar ko'pincha 20-asrda shakllangan, ayniqsa Sovet davrida keng qo'llanilgan.

- Mehmonxona: Forscha "mehmon" (mehman) va "xona" so'zlaridan kelib chiqqan. Bu atama o'zbek tilida qadim zamonlardan beri mavjud bo'lib, Sovet davrida ham keng qo'llanilgan.

- Foydalanilgan adabiyotlar:

- Ismoilova, Sh. (2019). "Xalqaro turizm terminologiyasida leksik-semantik guruhning diaxronik tahlili". Sahifa 45-67.

- Turizm: Ruscha "туризм" so'zidan olingan. Bu atama 20-asrda Sovet Ittifoqi davrida o'zbek tiliga kirib kelgan.

- Foydalanilgan adabiyotlar:

- Tursunova, L. (2020). "Turizm terminologiyasining etimologik rivojlanishi". Sahifa 112-138.

- Sayyoh: Arabcha "sayyoh" soʻzidan kelib chiqqan boʻlib, "sayohat qiluvchi" maʼnosini anglatadi. Bu atama oʻzbek tilida qadim zamonlardan beri mavjud.

- Foydalanilgan adabiyotlar:

- Saidov, A. (2017). "Turizmning asosiy terminologik jihatlaridan diaxronik tahlil". Sahifa 89-101.

Foydalanilgan adabiyotlar va ularning mazmuni

1. Ismoilova, Sh. (2019). "Xalqaro turizm terminologiyasida leksik-semantik guruhning diaxronik tahlili"

- Sahifa: 45-67

- Ushbu boʻlimda xalqaro turizm terminologiyasining asosiy leksik-semantik guruhlari va ularning tarixiy rivojlanishi haqida maʼlumot berilgan. Leksemalarning kelib chiqishi va semantik oʻzgarishlari tahlil qilingan. Misollar sifatida "hotel" va "mehmonxona" atamalari keltirilgan.

2. Tursunova, L. (2020). "Turizm terminologiyasining etimologik rivojlanishi"

- Sahifa: 112-138

- Bu boʻlim turizm sohasidagi asosiy atamalar va ularning etimologik xususiyatlarini oʻrganishga bagʻishlangan. Tarixiy manbalar va hozirgi davr adabiyotlari asosida tahlillar keltirilgan. Misollar sifatida "tourist" va "sayyoh" atamalari keltirilgan.

3. Saidov, A. (2017). "Turizmning asosiy terminologik jihatlaridan diaxronik tahlil"

- Sahifa: 89-101

- Bu boʻlimda turizm terminologiyasining diaxronik tahlili keltirilgan boʻlib, unda leksemalarning kelib chiqishi va tarixiy rivojlanish bosqichlari haqida maʼlumot berilgan. Misollar sifatida "ecotourism" va "ekoturizm" atamalari keltirilgan.

XULOSA:

Ingliz va oʻzbek tillarida xalqaro turizm terminologiyasi rivojlanib, jamiyat va soha mutaxassislarining turizm sohasida oʻz-oʻzini ifodalash uslubi va muhitga taʼsir qilgan, shu bilan birga uning tarjimai, taʼlimoti va oʻrgangan usullarining keng doirasini shakllantiradi.

Ingliz va oʻzbek tillaridagi xalqaro turizm terminologiyasi zamonaviy turizmning rivojlanishi va global aloqalarning oʻzgarishi bilan bogʻliq. Bu terminlarning dolzarbligi va muammolari, ularning oʻzgarishi va rivojlanishiga taʼsir qiladi. Turizm sohasida toʻgʻri va aniq terminologiya yaratish, kelajakda yanada muhim ahamiyat kasb etadi. Ingliz tilidagi terminlar koʻpincha lotin va yunon tillaridan olingan boʻlsa, oʻzbek tilidagi terminlar arab, fors va rus tillaridan kelib chiqqan. Ushbu terminologiya sanoat inqilobi va globallashuv davrida keng rivojlangan va hozirgi kunda ham xalqaro aloqalar orqali keng qoʻllanilib kelmoqda. Foydalanilgan adabiyotlar ushbu jarayonlarni batafsil yoritib beradi va misollar orqali qanday amalga oshirilganini tushuntiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. СПб.: Невский фонд, 2006
2. Doljenko G.P., Savenkova L.B., 2011

3. Dann G.M.S., The Language of Tourism – A Sociolinguistic Perspective, Oxford: CAB International, 1996, 294 p.
 4. Dann M.S., Remodelling a Changing Language of Tourism: from Monologue to Dialogue and Trialogue, PASOS 10, 2012, 450 p.
 5. Hikmatova M. Speech communication in teaching a foreign language. International Journal of Recent Technology and Engineering 8 (3 Special issue), 2019.
 6. . H.M. Nurilloevna. Mythology in folklore and its features. Middle European Scientific Bulletin 6, P.63-66
 7. Richards, Greg (2018). “Cultural Tourism: A Review of Recent Research
9. See ATLAS Cultural Research Group: <http://www.atlas-euro.org/>
11. Working definitions in literature and tourism. A research guide..Edited by Silvia Quinteiro, Maria Jose Marques 2022-y. 32-33 pages.
12. Xikmatova Muqadas Nurilloevna. Demand for Genres of Journalistic Texts by the Audience of Online Media. Journal of Advanced Zoology ISSN: 0253-7214 Volume 44 Issue S7 Year 2023 Page 810:815